

УДК 37.015.31

*СВІТЛАНА КРИШТАНОВИЧ,
докторка педагогічних наук, професорка, професорка, кафедра педагогіки та
психології, Львівський державний університет фізичної культури
імені Івана Боберського, Україна
ORCID: 0000-0002-2147-9028
skrischtanovich@gmail.com*

*ЛЮДМИЛА СУЩЕНКО,
докторка педагогічних наук, професорка, завідувачка, кафедра фізичної
реабілітації, Національний педагогічний університет
імені М. П. Драгоманова, Україна
ORCID: 0000-0002-2461-3739
l.p.suschenko@npu.edu.ua*

*ДАРИУШ СКАЛЬСЬКИЙ,
доктор педагогічних наук, професор,
Академія фізичної культури та спорту, Польща
ORCID: 0000-0003-3280-3724
dariusz.skalski@awf.gda.pl*

МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ЯК РЕЗУЛЬТАТ ПЕДАГОГІЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

*SVITLANA KRYSHYANOVYCH,
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor at the Department of Pedagogy and
Psychology, Ivan Bobersky Lviv State University of Physical Culture, Ukraine
SUSHCHENKO LIUDMYLA,
Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Physical
Rehabilitation, National Pedagogical University named after MP Drahomanov, Ukraine
SKALSKI DARIUSZ,
Dr. hab. Prof., Professor at the Department of Sports, Gdansk University of
Physical Education and Sport, Poland*

MODEL OF FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE AS A RESULT OF PEDAGOGICAL MODELING OF THE DEVELOPMENT OF A FUTURE SPECIALIST

У статті обґрунтовано актуальність проблематики створення сучасної моделі системи професійної компетентності майбутніх фахівців. На основі теоретичного аналізу розкрито зміст понять "модель" і "моделювання". З'ясовано структурні компоненти створення моделі; процес розробки моделі; сутність моделювання; принципи моделювання. Визначено, що важливим складником процесу моделювання є об'єктивна аналогія та максимальне наближен-

ня до оригіналу. Доведено, що моделювання дає змогу інтерпретувати знання, перевіряти на практиці висунуті припущення та концептуальні положення щодо майбутньої моделі.

Ключові слова: модель, моделювання, професійна компетентність, майбутній фахівець, вища освіта.

Summary. The urgency of the problem of creating a modern model of the system of professional competence of future specialists is substantiated in the article. Based on the theoretical analysis, the meaning of the concepts "model" and "modeling" is revealed. The structural components of model

creation are clarified; model development process; the essence of modeling; principles of modeling. It is determined that an important component of the modeling process is an objective analogy and the maximum approximation to the original. It is proved that modeling allows to interpret knowledge, test in practice the assumptions and conceptual provisions for the future model.

Key words: model, modeling, professional competence, future specialist, higher education.

Мета: здійснити теоретичний аналіз та узагальнити поняття "мо-

дель", "моделювання"; з'ясувати, як саме моделювання впливає на побудову моделі формування професійної компетентності майбутніх фахівців.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Створення сучасної моделі системи професійної компетентності майбутніх фахівців була зумовлена швидкими змінами в соціально-економічному, політичному житті країни, викликами глобалізації, об'єктивними потребами підвищення якості зростання рівня вимог до навчально-методичного, науково-методичного та інформаційного забезпечення професійної компетентності цих фахівців з урахуванням їхніх особистісно професійних запитів і потреб, професійного досвіду.

Аналіз досліджень і публікацій.

Важливим для розроблення моделі стало врахування дослідження вітчизняних науковців щодо змісту та ролі професійної компетентності в різних сферах діяльності майбутніх фахівців. Аналіз робіт свідчить, що вчені А. Білощицький, В. Болотов, Н. Василюшина, Г. Данилова, О. Ельбрехт, Є. Іванченко, О. Куц, І. Саух, М. Скварок, О. Солтик, В. Хомич та ін. пропонували різні моделі формування професійної компетентності фахівців. Вони акцентували на особливостях створення моделей формування професійної компетентності для різних їх категорій у системі вищої освіти України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Існує багато визначень поняття "модель", які і спробуємо розглянути. Так, А. Уємов характеризував модель як систему дослідження, яка слугує засобом для отримання інформації про іншу систему (Уємов, 2000, с. 48). Науковці Г. Єльнікова, О. Зайченко, В. Маслов та ін. модель визначають як "...суб'єктивне відтворення у свідомості людини або групи людей і зовнішнє відображення різними способами та формами найбільш суттєвих ознак, рис та якостей, властивих конкретному об'єкту, процесу, які об'єктивно йому (об'єкту) притаманні і дають загальну яву про феномен, що нас цікавить, чи його окремі складові" (Єльнікова,

Зайченко, Маслов, 2010, с. 19).

Під моделлю підготовки майбутніх фахівців, на думку І. Єрмакової, доцільно розуміти "комплекс взаємопов'язаних складових (блоків), що забезпечують оптимальний шлях досягнення поставленої мети – підвищення ефективності професійно-педагогічної підготовки майбутнього педагога..., розвиток умінь і навичок, необхідних для здійснення відповідної діяльності" (Єрмакова, 2011, с. 33). Також учена зазначає, що "модель відповідної підготовки являє собою цілісну систему, всі структурні елементи якої мають власне функціональне призначення, взаємно впливають один на одного, перебувають у тісній взаємодії і спрямовані на досягнення задекларованої мети. Основними складовими моделі ... стали: мета підготовки, теоретико-методологічний, змістовий, операційно-діяльнісний, результативний блоки та її результат" (Єрмакова, 2011, с. 33).

Зокрема, В. Абрамова наголошує, що, розробляючи модель підготовки майбутнього фахівця фізичної культури, необхідно мати на меті її наступні блоки: кваліфікаційна характеристика випускника вищого навчального закладу, зміст його підготовки, сфера навчання та сфера формування особистості (Абрамова, 2006, с. 108–111). Дослідниця акцентує, що важливо створити таку модель підготовки майбутніх фахівців фізичної культури і спорту, яка сприяла б володінню ними всією сукупністю компетенцій та результатом якої б стала їхня професійна компетентність (Абрамова, 2006, с. 108–111).

Учена Н. Кушнарьова зазначає, що "основними структурними компонентами створеної моделі є такі: мета, зміст, методи, форми навчання, етапи підготовки, компоненти і рівні готовності, результат" (Кушнарьова, 2016, с. 248). Аналізуючи викладене вище, можемо стверджувати, що в розробці моделі професійної підготовки майбутніх фахівців доцільно керуватися кінцевою метою їх підготовки на сучасному етапі розвитку вищої освіти, адже ця модель повинна представляти собою систему, яка складається з окремих, взає-

мопов'язаних між собою елементів (мети, завдання, змісту, структури, форм і методів професійної підготовки).

Нам імпонує модель особистісно орієнтованої професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту, яку запропонувала Л. Сущенко, що охоплювала три взаємопов'язані складові: професійну, особистісну і технологічну. До структури першої складової було віднесено когнітивний, функціональний і діяльнісний компоненти. Друга складова відображає формування організаційно-методичних умов особистісно орієнтованої професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (зміст, педагогічні технології, спрямовані на реалізацію особистісно орієнтованого підходу до професійної підготовки майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту, використання комп'ютерних технологій, зокрема, можливостей Інтернету). Уведено дві групи критеріїв: критерії, що відображають ефективність професійної складової і характеризують професійні знання, професійні функції і види професійної діяльності; критерії, що відтворюють ефективність особистісної складової та характеризують професійне самовизначення, професійну самоактуалізацію і професійну самореалізацію особистості майбутнього фахівця фізичного виховання та спорту (Сущенко, 2003, с. 214–215). Отже, під моделлю системи формування професійної компетентності майбутнього фахівця, на нашу думку, варто розуміти професійні, креативні й особистісні якості професіонала, що визначають його здібність працювати в умовах ринкових відносин і досягати результатів, які будуть адекватних вимогам суспільного прогресу.

Процес розробки моделі диктував необхідність обґрунтування її структурної побудови, вивчення її складових, які реально існують та визначають особливості професійної підготовки майбутніх фахівців. Під час розроблення моделі, як зазначала Н. Ничкало, необхідно брати до уваги те, що вона має складатися з урахуванням єдності мети, завдань,

різних видів діяльності, організаційних форм, вимірів функціонування системи загалом та окремих її підсистем (Ничкало, 2002, с. 285). Тому розробка моделі системи професійної компетентності майбутнього фахівця повинна складатися з послідовних етапів, а саме: конструювання моделі, її оптимізація, прийняття рішення про її реалізацію та отримання успішного результату.

Для розроблення моделі системи формування професійної компетентності майбутніх фахівців необхідно використати основні вимоги щодо її моделювання. Моделювання як процес має відображати спосіб вивчення об'єктів для майбутньої моделі майбутніх фахівців, що мусить сприяти формуванню професійної діяльності та їх особистості.

Зокрема, моделювання як опосередковане дослідження об'єкта, коли вивчають не тільки сам досліджуваний об'єкт, що цікавить дослідника, а й допоміжну систему, яка виступає в матеріальній або абстрактній формі й відображає інші внутрішні та зовнішні функціональні зв'язки об'єкта. Вітчизняні вчені В. Омеляненко й А. Кузьмінський розглядали поняття "моделювання" як систему дій, яка гарантує достеменне засвоєння або розуміння модельованих особливостей, зв'язків пізнаваного видозмінного об'єкта (природного чи соціокультурного) (Омеляненко, Кузьмінський, 2008, с. 67).

Досліджуючи процес моделювання, можемо стверджувати, що його сутністю має бути реалізація методу пізнання, який забезпечує вивчення загальних закономірностей майбутньої моделі, що має допомогти пояснити накопичені факти навіть тоді, коли ще немає розробленої теорії. А головним складником процесу моделювання є об'єктивна аналогія та максимальне наближення до оригіналу.

Моделювання допускає глибше проникнення в сутність об'єкта дослідження за допомогою аналітичного чи графічного опису саме того, що розглядається у визначеному педагогічному дослідженні. Так, науковці в царині дослідження моделювання наголошують, що воно дозво-

ляє чітко встановити компоненти, які формують єдину систему, схематично вибудувати зв'язки між ними, виділити методи, форми, системи оцінки результату, визначити умови до об'єкта дослідження (Kryshtanovych, Tiurina, Piechka, Rusyn, & Prokopenko, 2021, p. 470–479).

Ми погоджуємося з думкою вченої Г. Тітової, що "практична цінність моделі в будь-якому педагогічному дослідженні в основному визначається її адекватністю досліджуваному об'єкту, а також тим, наскільки правильно враховано на етапах побудови моделі основні принципи моделювання – наочність, визначеність, об'єктивність, які багато в чому визначають як можливості і тип моделі, так і її функції в педагогічному дослідженні" (Тітова, 2015, с. 178).

Основним принципом моделювання є збереження структурно-функціональної відповідності між модельованим об'єктом і моделлю. До основних методологічних принципів моделювання вчені Л. Капченко, Н. Клокар, О. Козирева, Є. Лодатко віднесли такі: принцип цілеспрямованості та підпорядкованості визначеній меті; ієрархічної взаємообумовленості й узгодженості; реальності виконання; конкретності; передбачуваності; зворотного зв'язку стосовно стану досягнутого результату; функціонально-логічної структуризації системності; суперечливості (єдність інтуїтивно-змістового та формального методів вивчення об'єкта); наочності; визначеності; об'єктивності; концептуальної єдності аксіоматичного та змістовно-екзистенціального аспектів; інформаційної достатності. Н. Гук серед дидактичних принципів виділила такі, як "принцип доступності, принцип систематичності й послідовності, принцип професійної спрямованості, принцип зв'язку теорії і практики навчання" (Гук, 2018, с. 584).

Педагогічне моделювання, на думку Н. Черненко, завжди цілеспрямоване і основою моделі виступає мета. А головними функціями концептуальної моделі підготовки майбутніх фахівців, зазначила учена, є "ілюстративно-технологічна; інформаційна; передбачувальна; синтезу-

юча; інтерпретувальна" (Черненко, 2016, с. 232).

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, проаналізувавши описані наукові доробки, можна стверджувати, що моделювання дає змогу інтерпретувати знання, перевіряти на практиці висунуті припущення та концептуальні положення щодо майбутньої моделі. Тому моделювання як творчий цілеспрямований процес має бути спрямованим на те, щоб з його допомогою визначалась організаційна направленість майбутньої моделі системи формування професійної компетентності фахівця, забезпечувалось її ефективне функціонування на сучасному етапі розвитку системи вищої освіти України.

Перспективним розглядаємо напрацювання щодо розроблення моделі формування професійної компетентності майбутніх фахівців.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

Kryshtanovych, S., Tiurina, T., Piechka, L., Rusyn, H., Prokopenko, A. (2021). Modeling the process of ordering the main obstacles to the professional competence of future teachers. *Laplage in Journal*, 7(3A), 470–479.

Абрамова, В. В. (2006). Формирование профессиональной компетентности будущих учителей физической культуры. (Дис. канд. пед. наук). Тирасполь.

Гук, Н. А. (2018). Організаційна модель підготовки майбутніх фахівців фізичної культури та туризму до спортивно-туристичної роботи. *Молодий вчений*, 62, 582–586.

Сльникова, Г, Зайченко, О, Маслов, В. та ін. (2010). Теоретичні і методичні засади моделювання фахової компетентності керівників закладів освіти. Київ, Чернівці, Книги – XXI, 460.

Єрмакова, І. П. (2011). Модель підготовки майбутнього вчителя суспільствознавчих дисциплін до використання дослідницької технології у професійній діяльності. *Наукові праці Чорноморського держ. ун-ту імені Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія"*. Т. 173, 32–37.

Кущнарьова, Н. М. (2016). Педагогічна модель підготовки майбутніх учителів технологій до розвитку технічного мислення учнів у процесі конструювання та моделювання **ШВЕЙНИХ ВИРОБІВ**. *Педагогіка та психологія*, 55, 244–253.

Ничкало, Н. Г., Гончаренко, С. У., Радкевич, В. О. (2002). Державні стандарти професійної освіти: теорія і методика. Хмельницький, ТУП.

Омеляненко, В. Л., Кузьмінський, А. І. (2008). Теорія і методика виховання. Київ: Знання.

Сущенко, Л. П. (2003). Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект). Запоріжжя: ЗДУ.

Тітова, Г. В. (2015). Модель підготовки майбутніх учителів фізичної культури до формування спортивних лідерських якостей в учнів основної школи. *Наука і освіта*, 8, 177–181.

Уемов, А. І. (2000). Логические основы метода моделирования. Москва: Пед. и-во России.

Черненко, Н. М. (2016). Концептуальна модель підготовки майбутніх менеджерів освіти до управління ризиками у навчальних закладах. *Педагогіка та психологія*. Харків, 52, 229–239.

REFERENCES

Kryshatanovych, S., Tiurina, T., Piechka, L., Rusyn, H., Prokopenko, A. (2021). Modeling the process of ordering the main obstacles to the professional competence of future teachers. *Laplage in Journal*, 7 (3A), 470–479.

Abramova, V. V. (2006). Formirovaniye professionalnoy kompetentnosti budushchikh uchiteley

fizicheskoy kultury (Formation of professional competence of future teachers of physical culture). (Dis. kand. ped. nauk). Tiraspol.

Huk, N. A. (2018). Orhanizatsiyna model pidhotovky maybutnikh fakhivtsiv fizychnoyi kultury ta turyzmu do sportyvno-turystychnoyi roboty (Organizational model of training future specialists in physical culture and tourism for sports and tourism work). *Molodyy vchenyy*, 62, 582–586.

Yelnykova, H., Zaychenko, O., Maslov, V. ta in. (2010). Teoretychni i metodychni zasady modelyuvannya fakhovoyi kompetentnosti kerivnykiv zakladiv osvity (Theoretical and methodological principles of modeling the professional competence of heads of educational institutions). Kyiv, Chernivtsi, Knyhy-KHKHI.

Yermakova, I. P. (2011). Model pidhotovky maybutnoho vchytelya suspilstvoznavchykh dystsyplin do vykorystannya doslidnytskoyi tekhnolohiyi u profesiyniy diyalnosti (Model of preparation of the future teacher of social sciences for use of research technology in professional activity). *Naukovi pratsi Chornomorskoho derzh. un-tu imeni Petra Mohyly kompleksu "Kyievo-Mohylyanska akademiya"*. T. 173, 32–37.

Kushnarova, N. M. (2016). Pedagogichna model pidhotovky maybutnikh uchyteliv tekhnolohiy do rozvytku tekhnichnoho myslennya uchniv u protsesi konstruyuvannya ta modelyuvannya shveynykh vyrobiv (Pedagogical model of preparation of future teachers of technologies for the development of technical thinking of students in the process of designing

and modeling garments). *Pedahohika ta psykholohiya*, Kharkiv, 55, 244–253.

Nychkalo, N. H., Honcharenko, S. U., Radkevych, V. O. (2002). Derzhavni standarty profesiynoyi osvity: teoriya i metodyka: monohrafiya. (State standards of vocational education: theory and methodology: monograph). Khmelnytsky, TUP, 334.

Omelyanenko, V. L., Kuzminsky, A. I. (2008). Teoriya i metodyka vykhovannya: navch. posib (Theory and methods of education: textbook). Kyiv, Znannya, 415.

Sushchenko, L. P. (2003). Profesiyna pidhotovka maybutnikh fakhivtsiv fizychnoho vykhovannya ta sportu (teoretyko-metodolohichnyy aspekt): monohrafiya. (Professional training of future specialists in physical education and sports (theoretical and methodological aspect). Zaporizhzhya, ZDU, 442.

Titova, H. V. (2015). Model pidhotovky maybutnikh uchyteliv fizychnoyi kultury do formuvannya sportyvnykh liderskykh yakostey v uchniv osnovnoyi shkoly (Model of preparation of future physical education teachers for the formation of sports leadership qualities in primary school students). *Nauka i osvita*, 8, 177–181.

Uyemov, A. I. (2000). Logicheskiye osnovy metoda modelirovaniya (Logical foundations of the modeling method). Moskva, Ped. i-vo Rossii, 448.

Chernenko, N. M. (2016). Kontseptualna model pidhotovky maybutnikh menedzheriv osvity do upravlinnya ryzykamy u navchalnykh zakladakh. (Conceptual model of preparation of future education managers for risk management in educational institutions). *Pedahohika ta psykholohiya*. Kharkiv, 52, 229–239.

